

Поширення загальних питань регулювання процесу ресурсного забезпечення програм регіонального розвитку шляхом створення відповідної управлінської системи дозволить забезпечити відповідні умови щодо організації і підтримки регіональних проєктів розвитку.

Таким чином, механізм управління ресурсами розвитку регіону за своєю функціональною приналежністю є системою контролю витрат і якості в процесі реалізації регіонообразуючих проєктів розвитку.

Його роль у якісній і кількісній оцінці ресурсних витрат, можливих альтернатив їх використання і, що мабуть найголовніше, у наданні рекомендацій про доцільність використання окремих груп ресурсів розвитку на даному етапі. В цілому, визначення ефективності державного регулювання у сфері ресурсозабезпечення господарської діяльності слід розглядати і контролювати, виходячи з двох основних принципів:

1. Відповідність отриманого результату поставленої соціально-економічної мети.
2. Мінімізація соціально-господарських витрат у процесі досягнення цілей регулювання.

1. Розміщення продуктивних сил України : навч.-метод. посіб. [для самост. вивч. дисц.] / [Дорогунцов С. І., Пітюренко Ю. І., Олійник Я. Б. та ін.]. – К. : КНЕУ, 2000. – 267 с.

2. Федулова Л. І. Інноваційна економіка / Л. І. Федулова. – К. : Либідь, 2006. – 475 с.

3. Гончарук В. А. Развитие предприятия / В. А. Гончарук. – М. : Дело, 2000. – 128 с.

4. Кондратенко Н.О. Теоретико-методологічні засади стратегії ресурсозбереження у регіональних економічних системах: дис...д-ра екон. наук: 08.00.05 / Н.О. Кондратенко. – Київ, 2011. – 469 с.

5. Економічна енциклопедія. Т. 1–2. – К.: Академія, 2001. – 848 с.

6. Челноков И.В., Герасимов Б.И., Быковский В.В. Региональная экономика: Организационно-экономический механизм управления ресурсами развития региона / Под науч. ред. д-ра екон. наук, проф. Б.И. Герасимова. Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2002. – 112 с.

Отримано 25.09.2012

УДК 338.242:621.31

Ю.С.СНІЖКО

Харківська національна академія міського господарства

ВИНИКНЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Розглядаються різні підходи до визначення поняття «регіон». Пропонуються визначення понять «регіон» та «енергетичний регіон», висвітлюються основні проблеми та напрямки покращення регіональної енергетичної політики.

Рассматриваются различные подходы к определению понятия «регион». Предлагаются определения понятий «регион» и «энергетический регион», освещаются основные проблемы и направления улучшения региональной энергетической политики.

Different approaches to the definition of "region". Proposed definition of "region" and "energy region", lightens the main problems and directions for improving regional energy policy.

Ключові слова: регіональна енергетика, регіон, регіональна політика, регіональне енергозабезпечення, енергетичний регіон.

У сучасних наукових джерелах під поняття *«регіон»* підводяться різноманітні просторові системи дуже різних масштабних порядків – від групи держав до невеликих за площею адміністративно-територіальних одиниць і навіть їх частин. Адже цим терміном сьогодні позначають й територіально-адміністративні одиниці окремих держав, й окремі історико-етнографічні територіальні комплекси, й широкі міждержавні територіальні масиви, які відрізняються певною спільністю своєї історичної долі, своєрідним національно-етнічним складом, культурно-конфесійними чи політичними ознаками [6].

При всій різноманітності підходів до поняття регіону, дослідники вказують перш за все на його просторову сутність. У фундаментальній праці з геополітики французькі вчені сформулювали цю тезу у найзагальнішому вигляді, підкресливши, що регіон – це нечітко зафіксоване просторове уявлення, що охоплює певні реалії, які є надзвичайно різноманітними за масштабом і змістом. Цілком погоджуємося з думкою В.Ю. Керецмана, що більш точно здійснити ідентифікацію регіону можна, об'єднавши його просторову сутність з іншими характеристиками, які відіграють роль регіоноутворюючих ознак: економічними, соціальними, управлінськими, етнічними, історичними, культурними, мовними, конфесійними [3]. У попередні періоди проблеми регіонів в Україні та за кордоном досліджували переважно представники економічної та географічної науки, тому саме в працях економістів та географів знаходимо найбільше альтернативних підходів до поняття *«регіон»*. Одним з найбільш вдалих й універсальних визначень регіону в географічній науці вважається визначення, дане Е. Алаєвим. Регіон за Е. Алаєвим – це «територія (геоторія), яка за сукупністю елементів, що її насичують, відрізняється від інших територій і характеризується єдністю, взаємозв'язаністю елементів, що її складають, цілісністю, яка є об'єктивною умовою і закономірним результатом розвитку цієї території» [1].

Відомий дослідник регіональної проблематики В.Ю. Керецман пропонує надати визначення регіону для застосування у сфері державного управління. Він вважає, що при визначенні поняття *«регіон»* слід виходити з того, що він є сукупністю частин соціального, природно-ресурсного та інших потенціалів держави, що збігаються просторово, й по відношенню до цієї сукупності можуть і повинні здійснюватися певні регулятивні дії з боку держави, місцевих органів влади та самоврядування, інших суб'єктів [5]. Достатньо обґрунтованим уявляється визна-

чення регіону як соціально-економічної системи, що характеризується: спільними природними, соціально-економічними, національно-культурними, та іншими умовами; наявністю законодавчо-визначених просторових кордонів, взаємопов'язаної соціальної інфраструктури, органів управління (самоврядування); яка за своїми звичайними властивостями мотивована, цілеорієнтована, збалансована, інтегрована, динамічна і здатна до самовідтворення. Уявлення про регіон як складну соціально-економічну систему дозволяє по-іншому сприймати роль і місце регіональних органів влади в процесі державного регулювання, враховувати об'єктивну природу і специфічні особливості розвитку соціальних явищ і процесів, що відбуваються в межах регіональної системи [8]. В результаті дослідження різноманітних підходів до визначення поняття «регіон» авторами монографії «Методологічні засади державної політики сталого регіонального розвитку» запропоновано розглядати регіон як складне універсумне утворення, мезоуніверсум, що характеризується взаємодією самоцінних та рівноцінних складових – природо-екологічної, економічної, соціальної, культурно-духовної, політичної, а також синергетично-цілісної [10]. Саме остання репрезентує регіон як цілісність, суперечливу єдність загального, особливого і одиночного, визначає його місце і роль серед інших регіонів, а також принципові напрямки руху [4].

Таким чином, враховуючи вищенаведені міркування, пропонуємо *змістом регіону* вважати складне універсальне утворення самодостатніх складових – економічної, екологічної (природної), соціально-гуманітарної, культурно-духовної, політико-ідеологічної, що характеризується їх діалектичною внутрішньою взаємодією, знаходиться під постійним впливом зовнішнього середовища, має стійкі зв'язки, які й зумовлюють закономірності, закони і тенденції його розвитку.

Енергія [енергия] (від грецьк. *energeia* – діяльність) загальна міра всіх форм і видів руху і взаємодії матерії [7].

Термін *енергетика* (від грецьк. *ener-geios* – діючий, діяльний) має такі основні значення:

- по-перше – наука, предметом досліджень якої є розміщення та використання природних енергетичних ресурсів;
- по-друге – галузь економіки, що вивчає, добуває природні енергетичні ресурси з метою забезпечення економіки і населення необхідними видами енергії.

Регіональна енергетика – це сукупність економічних відносин і підприємств, які займаються переробкою, виробництвом, зберіганням, транспортуванням, передачею, розподілом, торгівлею, збутом і реаліза-

цією енергетичних продуктів в регіоні. Регіональна енергетика включає в себе муніципальну енергетику і енергетику у селах.

В даному становищі енергетики України доцільним буде визначити поняття енергетичного регіону. *Енергетичний регіон* – це складне універсальне утворення самодостатніх підприємств та організацій які займаються переробкою, виробництвом, зберіганням, транспортуванням, передачею, розподілом, торгівлею, збутом і реалізацією енергетичних продуктів.

Так, виділивши енергетичні регіони України можна розробити комплекс заходів для виявлення проблем та розвитку енергетики кожного регіону.

Для підвищення ефективності використання енергоресурсів в регіонах, зниження ймовірності виникнення аварійних ситуацій у теплових та електричних мережах, підвищення надійності енергозабезпечення будинків та інших об'єктів суспільного призначення необхідне створення стійких енергетичних систем на всіх рівнях – від місцевого до національного. Стійкі енергетичні системи припускають збільшення використання поновлюваних джерел енергії, зменшення втрат при транспортуванні енергетичних ресурсів, підвищення енергоефективності як відносно виробництва, так і відносно споживання всіх видів енергії.

Кризові явища на рівні енергетичних регіонів у сфері виробництва й споживання енергетичних ресурсів, можуть проявлятися у такому:

- неповне задоволення попиту на енергетичну продукцію в регіоні за відсутності надійності, безперебійності та безпеки;
- незабезпечення екологічної безпеки видобутку, транспортування і споживання енергетичних ресурсів;
- низька ефективність використання енергетичної продукції;
- стагнація ринку альтернативних джерел енергії.

Таким чином, серед головних завдань, вирішення яких знівелює появу кризових явищ у регіональних енергетичних системах, слід відзначити такі [9]:

- забезпечення відповідності регіональної політики енергоефективності особливостям функціонування паливно-енергетичного комплексу регіону і потребам його розвитку;
- законодавче закріплення пріоритетних напрямів здійснення заходів щодо підвищення енергоефективності в регіоні;
- законодавче визначення прав, обов'язків та відповідальності учасників енергетичної системи регіону при розробці та реалізації заходів щодо підвищення енергоефективності.

Серед основних груп учасників формування енергетичної системи, що приймають управлінські рішення або впливають на можливість сталого розвитку енергетичного регіону слід відзначити [2]:

- Державний сектор (включаючи профільні міністерства, законодавчі та регулюючі органи).
- Органи місцевого самоврядування регіонального та муніципального рівнів.
- Приватний сектор (включаючи енергетичну промисловість та інші сектори виробництва енергетичної продукції).
- Суспільний сектор (включаючи неурядові організації та представників різних суспільних груп).
- Науково-освітній сектор (включаючи вищі та середні спеціальні навчальні заклади, науково-дослідницькі інститути, спілки вчених, організації, що надають консультаційні послуги).
- Засоби масової інформації.
- Власне споживачі: фізичні та юридичні особи.

1. Алаев Э. Социально-экономическая география / Э. Алаев. – М. : Мысль, 1983. – 229 с.

2. Кайлюк Є.М., Позігун М.П., Сніжко С.В./ (За заг. ред. Сніжко С.В.). Менеджмент у муніципальній енергетиці: Підручник / – Харків: Вид-во «Форт», 2012. – 560 с.

3. Керецман В.Ю. Державне регулювання регіонального розвитку: теоретичні аспекти: монографія / В.Ю. Керецман. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 188 с.

4. Кузнецов А.О. Інноваційні технології в державному регулюванні соціально-економічного розвитку регіону : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Кузнецов Андрій Олегович ; ХарІДУ НАДУ при Президентіві України. – Харків, 2006. – 20 с.

5. Керецман В.Ю. Державне регулювання розвитку регіонів в Україні: теорія і практика : автореф. дис... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Керецман Василь Юрійович ; НАДУ при Президентіві України. – К., 2005. – 27 с.

6. Круглашов А. Спокуси та небезпеки регіоналізації / А. Круглашов // Регіони Східної Європи: інтеграційні очікування та конфронтаційні небезпеки : матеріали міжнар. наук. конф. – Чернівці : Букрек, 2000. – С. 14-16.

7. Сніжко С.В. Ринкове регулювання на регіональних ринках теплопостачання / Позігун М.П., Сніжко С.В. // Журнал «Енергетика та електрифікація». – 2010. – № 4. – С.20-23.

8. Стан та перспективи розвитку регіонів України в умовах соціалізації економіки / Т.О. Савостенко, Н.М. Десва, І.Е. Польська, В.І. Попруга [та ін.] ; за заг. ред. Т.О. Савостенко : монографія. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2006. – 132 с.

9. Інтернет ресурс: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2009.../2.%20Vatchenko.pdf.

10. Методологічні засади державної політики сталого регіонального розвитку [Мізін І.В., Севастенко Т.О., Попруга В.І., Тарасевич В.М., Ковальчук Г.К. та ін.] ; за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 327 с.

Отримано 19.10.2012